

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

שעור מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת משפטים (שקלים) ע"ב:

"אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו והיינו לתנן בראשון בראשון משמייעין על השקלים". [מגילה יג:]
ויש לעיין הלל בזמן המן בטלה עבודת זיהמ"ק [וכמבואר בכתוב [עזרא ד' כ"ד] וא"כ איזו זכות שקלים הגינה עליהם.
יתכן שכונת הדברים שהשקלים שהציאו זימי בית ראשון הגינו עליהם זימי המן.
אולם יתכן עוד שכונת הדברים שקריאת פרשת שקלים והעסק זימי השקלים [ונשלמה פרים שפתינו] הוא שהגן עליהם בזמן המן¹.

א] נצטוו ישראל לשקול שקליהם כל שנה כדי שיבואו התמידים ושאר קרבנות הציבור מכסף הציבור.

ואולם צ"ב דבפשטות קרבנות הציבור הינם קרבנות עבור כלל ישראל בלא יוצא מן הכלל, והלא היו הרבה מישראל שלא השתתפו במחצית השקל, כגון הנשים² וי"א אף הכהנים והלוים³, וי"א דאף גדולים פחותים מבין כ' היו פטורים ממחצית⁴, וכמו כן מי שלא תרם ואינו עתיד לתרום לא היו מזכים עבורו את תרומת הלשכה⁵ ולא היה לו חלק בקרבנות הציבור, וכי עבור כל אלו לא קרבו התמידים המוספים ושאר קרבנות הציבור, וצ"ע.

עוד יש לעיין בזה דבריש שקלים⁶ מצדדת הגמ' שכשהיו תורמים את הלשכה ג' פעמים בשנה היו תורמים פעם ראשונה רק עבור בני א"י ובפעם הב' עבור מקומות הסמוכים לה ובפעם הג' עבור מקומות הרחוקים לה. ויוצא א"כ דבני א"י הקריבו תמידים וכו' רק בשליש הראשון בשנה והקרובים בשליש השני וכו' לחד צד בירו' מתני' דתרומה ראשונה היא עבור בני א"י ושניה עבור מקומות הקרובים לה וכו' שזהו דבר שודאי אינו מתקבל על הדעת.

ב] ונראה בביאור הענין, דהנה בכל קרבן יש ב' מיני בעלות, "מתכפר" ו"מקדיש", וכדאמרו [גדרים לו:] "מקדיש מוסיף חומש מתכפר עושה תמורה", דהיינו שהמחויב קרבן יכול חבירו להקדיש קרבן לפטור חיובו של חבירו והמקדיש הינו בעלים מחמת שהוא מביא הקרבן וחבירו הינו בעלים משום שהוא המתכפר בקרבן.

וכן מצינו ענין זה לגבי ישראלית הנשואה לכהן שאין מנחתה נאכלת וכדין מנחת כהן שאינה נאכלת, ומאידך אינה קריבה ע"ג המזבח וכדין מנחת ישראל שאינה קריבה כליל [סוטה כג.], ופירש"י שם שמנחה זו מצד אחד חשיבא כמנחת ישראל משום שהמתכפרת אינה כהן, ומאידך דינה כמנחת כהן משום שמביא המנחה הינו כהן.

ונראה א"כ שכן הוא לענין קרבנות הציבור דמביאי הקרבן היו רק הנותנים למחצית השקל, אולם המתכפרים בקרבן היו כלל ישראל.

ג] וכן ענין תרומת הלשכה שהיו מזכים את המעות מהם יקנו הקרבנות בפועל עבור כל המביאים, אין הכוונה שלולא ההרמה לא היו כל ישראל מתכפרים בקרבן, אלא שע"י ההרמה בכל קרבן כל המביאים השקלים הינם המקדישים ולא רק המתכפרים.

[ועיין שקלים ט: שענין התרומה הוא כעין תורם מכרי על חבירו. ולהנ"ל ביאור הדבר הוא שכשם שבתורם מכרי על חבירו העביר את זכות הכהן מכרי זה וקבעה בחבירה, כן בתרומת הלשכה העבירו את דין זכות הבעלים שהיו בכל שקל על כל שקל ושקל].

¹ יעוין עיין זה בס' תורה אור לחפץ חיים פרק ג'.

² שקלים ג:.

³ שם.

⁴ כ"כ הרע"ב בפירוש המשנה ריש שקלים, והוכרסתנו בשקלים שם, אולם הגר"א גרס שם באופן אחר, ואכ"מ.

⁵ עיין שקלים ה. כתובות קח..

⁶ ב'.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ד] והנה דנו האחרונים אם נשים חייבות להתפלל תפילת מוסף, דהצל"ח כתב שפטורות משום דהוי מ"ע [דרבנן] שהזמן גרמא⁷, ומאידך במגן גיבורים כתבו שחייבות, [ועיין מ"ב סי' ק"ו ס"ק ד'].

וברעק"א⁸ כתב לפטרם מטעם אחר שהלא אינם חייבות במחצית השקל וא"כ אינם בחיוב קרבן המוסף וע"כ גם בתפילת המוסף שבאה במקום ההקרבה [ונשלמה פרים שפתינו] אינם. ודבריו צ"ע וכי כהנים ולוים לסוברים שפטורים ממח"ה לא היו מתפללים תפילת המוספים וכן הפחותים מגיל כ', וע"כ כנ"ל שכולם היו מתכפרים בו, ותפילת מוסף הינה זכר לכפרת המוספים, וא"כ מה"ט יש לחייב גם את הנשים, וצ"ע⁹.

ה] והנה מצינו במשנה בשקלים¹⁰ שהכהנים לא היו שוקלים שקליהם בטענה שאם ישקלו יחשבו העומר ושתי הלחם כמנחת כהנים ויאסרו באכילה. ולהנ"ל צ"ע דמכיון שמ"מ ודאי שהכהנים התכפרו בכל קרבנות הציבור עדין יחשבו העומר וב' הלחם כמנחת כהנים, ומה הרויחו הכהנים במה שלא שקלו.

ונראה דלענין הכפרה ודאי אין כפרה בפרטות עבור כל יחיד אלא כפרת ציבור, [וכדמצינו שקרבן ציבור דינו חלוקים מקרבן השותפין, כגון לענין סמיכה ששותפים סומכים וקרבן ציבור אין סומכים עליו וכדהאריך בזה הרמב"ן בריש ויקרא, וכן לענין חמש חטאות המתות שחטאת יחיד שעברה שנתה למשל מתה וחטאת ציבור אינה מתה כדאיתא ביומא נ. וכו'], וע"כ מכיון שהציבור בכללותו אינו כהן אין שם המנחה "מנחת כהן", ורק לגבי הכסף שממנו נקנים הקרבנות ס"ל לכהנים שמכיון שכ"א מביא יש כאן הבאה של הרבה יחידים, וע"כ שם "מנחת כהן" עליה. והחולקים עליהם ס"ל דגם הבאה היתה הבאת ציבור וע"כ אין שם המנחה מנחת כהן.

ו] והנה ז"ל הירו' שם "משיבין חכמים לרבי יהודה [שאמר שכהן ששוקל אף שפטור אינו חוטא] חטאת יחיד מתה אין חטאת הציבור מתה מנחת היחיד קריבה כליל ואין מנחת הציבור קריבה כליל ... והוא מותיב לן זו לאו מנחת יחיד היא ואינון מתיבין ליה כיון שנמסרה לציבור ה"ה כמנחת ציבור", ועיי"ש במפרשים מה שביארו בכונת הירו', ולהנ"ל נראה שזה גופא המו"מ שלרבנן שם מנחת ציבור על העומר וב' הלחם ובהם לא נאמר דין מנחת כהנים כשם שדין חמש חטאות המתות לא נאמר על חטאות ציבור, ולר"י מנחת יחיד הם שיש כאן הרבה הבאות של יחידים, [אלא דמ"מ כהן שמביא אינו חוטא שהיו מביאים לא בתור הבאה שלהם, אלא זיכו אותם לציבור. שאף שכהן המביא מנחה עבור ישראל שם מנחת כהן עליה וכנ"ל מהגמ' ורש"י בסוטה זהו דוקא אם איהו המביאה, אבל אם מזכה לישראל שיהא הוא המביא שם מנחת ישראל עליה].

⁷ ואין תפילה זו כשאר תפילות שמתפללות משום דבעו רחמי, משא"כ תפילה זו עיקרה במקום הקרבן, והפטור מהקרבן פטור מתפילה זו.

⁸ בהגהותיו או"ח סימן ק"ו ובתשובותיו סי' ט', [וכתב כן בשם שו"ת בשמים ראש, ואמנם כידוע רבו המעערים על ספר זה].

⁹ שוב הראוני שכן תמהו כבר בספר עמודי אור סי' ז' ובשו"ת באר יצחק סי' כ' ענף ג'.

¹⁰ ג.